

Venäjän verbisemantiikkaa itämerensuomessa: karjalan ja vepsän inkoatiiviverbit

Toiminnan alkamista eli inkoatiivisuutta (ingressiivisyyttä, inseptiivisyyttä) ei itämerensuomessa ilmaista yleensä morfologisesti. Yksityisiä inkoatiiviverbejä kyllä voi esiintyä (esim. suom. *istuutua* 'alkaa istua', *nukahtaa* 'alkaa nukkua', *pelästyä* 'alkaa pelätä'), mutta ne eivät perustu produktiiviin johtoon. Poikkeuksellisia ovat kuitenkin karjala ja vepsä sekä vepsään tässäkin suhteessa läheisesti liittyvä lyydi. Vepsässä ja lyydissä on kahdenkinlaisia inkoatiiviverbejä, *gande-* ja *škande-*loppuisia, esim. *bäl'egata* : *bäl'egande-* 'alkaa määkiä', *säregata* : *säregande-* 'alkaa väristä', *el'egata* : *el'egande-* 'alkaa elää, asettua elämään', *hüpiškata* : *hüpiškande-* 'alkaa hyppiä', *vedaškata* : *vedaškande-* 'alkaa vetää'.¹ Kummallakin johtimella on omat semanttiset erikoispiirteensä. Myös karjalassa muodostetaan inkoatiiviverbejä kahdella johtimella, johtimin -UTU- (-*utu-*, -*ütü-* < *-*δutu-*, *-*δütü-*) ja -vU- (-*vu-*, -*vü-* < *-*δu-*, *-*δü-*), mutta siellä johtimen valinta riippuu pelkästään murteesta: *eleütüö* = *elevüö* ~ *elävüö* 'alkaa elää', *heleütüö* = *helevüö* 'alkaa helistä, soida', *itkeütüö* = *itkevüö* 'alkaa itkeä'. Merkityseroa ei johdinten välillä ole.

¹ *gande-* ja *škande-*verbien edustajia on myös eräissä karjalan aunukselaismurteissa, missä ne kuuluvat noiden murteiden vepsäläissubstraattiin. *gande-*verbien vastineita ovat esim. Säämäjärven *eliendüö* 'asettua elämään, alkaa elää' (< **eleγäntü-*, vrt. veps. *el'egandę-*), *hurienduo* 'alkaa hurista' (< **hureγantu-*, vrt. veps. *huregandę-*) ja *järiendüö* 'alkaa järjestä' (< **järeγäntü-*). Esimerkkejä aunukselaismurteiden *škande-*verbeistä on luetellut Virtaranta 1972: 25. Välillisiä jälkiä *gande-* ja *škande-*loppuisista verbeistä on säilyttänyt muista aunukselaismurteista pitkään erillään elänyt Kondušin murre (Virtaranta 1973: 276). — Tämän artikkelin erään käsikirjoitusversion ovat lukeneet Aime Kährik (Tallinna), Mari Mullonen (Petroskoi) ja Maria Zaitseva (Petroskoi). Kiitän heitä huomautuksista ja lisistä.

1. Teorioita vepsän inkoatiivien alkuperästä

Tähänastisessa tutkimuksessa on vepsän inkoatiiviverbeihin kiinnitetty huomiota runsaastikin, mutta karjalan vastaavat johdokset ovat jääneet jokseenkin unohduksiin (jälkimmäisistä ks. kuitenkin Genetz 1880: 211, 1885: 161). Erityisesti on pohdittu vepsän inkoatiiviverbien morfologiasta taustaa. Vepsän inkoatiiviverbit ja niiden alkuperä ovat tämänkin kirjoituksen pääaiheena, mutta niiden historian valaisemiseksi on hyödyllistä tutkia ensin karjalan inkoatiivijohdoksia. Karjalan inkoatiiviverbit ovat morfologisesti läpinäkyvämpiä kuin vepsän, joten niiden tarjoamaa paralleelia on syytä käyttää hyödyksi.

Vepsän inkoatiiviverbien taustan on tehnyt arvoitukselliseksi toisaalta se, että muissa itämerensuomalaisissa kielissä ei vepsän *gande-* ja *škande-*johtimilla ole tarkkoja vastineita, ja toisaalta se, että äänteellisesti ja semanttisesti näitä johtimia melkoisesti muistuttavia johtimia esiintyy lapissa (lpN *-goatte-*, *-šgoatte-*) ja mordvassa (*-kadâ-*, *-gadâ-*ym.). Lapin ja mordvan johtimet eivät kuitenkaan ole vepsän johdinten tarkkoja äännevastineita. Niinpä vepsän *gande-* ja *škande-*inkoatiivien alkuperää on ollut hankala tyhjentävästi selittää sen enempää itämerensuomen omista kuin sukukieltenkään tarjoamista lähtökohdista. Esitän seuraavassa lyhyesti tärkeimmät tähän mennessä tehdyt ehdotukset.

E. N. Setälä (1891: 99—100) rinnasti johtimen *-gande-* (< **-γante-*, **-γante-*) alkuosaltaan liivin translatiivijohtimeen *-gâ-*, esim. *ädâgâ* 'olla hätäinen, hätääntyä', L *vūrâgâb*, I *vērâgâb* 'vieraantuu'. Hänestä oli mahdollista, että sama **-γante-*, **-γante-* voisi piillä myös suomen verbityypissä *viluuntu-* < **viluγantu-*, *hätäntü-*, alk. ehkä *hätäänte-* < **hätäγante-* (vrt. Agr. rupeis hätändemen). **nte-*aineksen alkuperästä Setälä ei esittänyt selvää kantaa (ks. kuitenkin 1891: 80, 100). Liivin *gâ-*verbeihin ovat vepsän *gande-*verbit rinnastaneet myöhemmin eräät muutkin tutkijat, mm. Posti (1942: 197), Hallap. (1958: 234) ja Zaitseva (1978: 105). Hallapin (1958: 234—235) mukaan vepsän *-gande-* voisi tosin palautua myös lähtöasuun **-γate-*, **-γäte-*, jolloin se voitaisiin yhdistää mordvan translatiivi- ja inkoatiivijohtimeen *-kadâ-*, *-gadâ-*, *-kâdâ-*, *-gâdâ-* (ks. myös Zaitseva 1964: 104, vrt. 1978: 110). Yhdistelmä on kuitenkin siksi etäinen, ettei sen perusteella voida selittää ainakaan *gande-*verbien inkoatiivisuutta: muodostaahan *-gande-* itämerensuomessa inkoatiiviverbejä vain vepsässä ja lyydissä. Selityksessä on äänteellisiäkin mutkia; esim. ims. **-nte-* olisi *gande-*johtimen osana selitettävä sekundaariksi. Silti ei liene mahdotonta, että oletettavalla ims. translatiivijohtimella **-γα-*, **-γä-* olisi vastineensa mordvan johtimen alkuosassa. Ks. Hallap 1958: 229—235.

E. A. Tunkelo (1946: 258) on ehdottanut, että vepsän kumpikin inkoatiivijohdin olisi lainaa lapin (N) *goatte-* ja *šgoatte-*loppuisista inkoatiiviverbeistä. Vepsän johtimet eivät kuitenkaan täysin vastaa lapinkaan johtimia. Sammallahti (1977) on puolestaan ajatellut, että lapin ja vepsän johtimet olisivat perintöä yhteisestä varhaiskantasuomalaisesta lähtösuffiksista **-škota* tai **-kota-*; lapin *š* voisi joko palautua vksm. **š:*ään tai sitten olla lainaa vepsän johtimesta *-škande-*. Vepsässä se edustaisi puolestaan konditionaalin **s:*ää, kuten Turunen (1973: 449—450) on esittänyt. Myös Sammallahden selitys on äänteellisesti epävarma (ks. Korhonen 1981: 331), ja lisäksi joutuu kysymään, miten inkoatiiviverbit voisivat perustua konditionaaliin.

Puhtaasti itämerensuomalaisista aineksista on vepsän *gande-* ja *škande-*johtimet juontanut Aimo Turunen (1973). Primaarina hän pitää johdinta *-gande-*. Sen *g* olisi samaa perua kuin deverbaalin nominijohtimen **-ek*: **-eγe-* palataalikonsananti; *-nde-* olisi puolestaan frekventatiivijohdin. Vepsän *gande-*verbit olisivat siis **elek* (vrt. *elä-*), **herək* (vrt. **heräidä-*), **mujek* (vrt. *muja-*) -tyyppisten deverbaalijohdosten frekventatiivijohdoksia. Näin saisi selityksensä myös *gande-*johtimen edessä usein esiintyvä *e*. Mutta tämänkin ajatuksen tiellä on omat esteensä. Ensinnäkin odottaisi, että kombinaatiosta **-eγe-* + **-nte-* saataisiin *e*:llinen **-gende-* — mistä siis *gande-*johtimen *a*? Toisena huolen aiheena on se, että **-ek* -nominin ovat *gande-*verbien korrelaateina sitenkin melko harvinaisia. Niitä on tietääkseni vain neljällä verbillä. Kolme olen maininnut edellä; neljäs on *vilugata* 'jäähdyä', vrt. *vilugehe* 'kylmään', *viluges* 'kylmässä'.

gande- ja *škande-*verbien tähänastisista selitysyrityksistä ei siis mikään näyttäisi käyvän aivan sellaisenaan, vaikka monia tärkeitä näkökohtia onkin saatu esiin. Keskenpäiseksi on vepsän inkoatiiviverbien tutkimuksen arvioinut jokunen vuosi sitten myös M. I. Zaitseva (1978: 113), joka itsekin on niitä eri otteisiin käsitellyt. Hänenkin mielestään "kysymystä suffiksien *-gande-* ja *-škande-* alkuperästä — ei voi pitää vielä lopullisesti ratkaistuna, vaan huolelliset lisätutkimukset ovat tarpeen".

2. Translatiivisuudesta inkoatiivisuuteen

Yritän tässä kirjoituksessa uutta selitystä. Lähtökohtanani on Setälän ajatus, jonka mukaan veps. *-gande-* voidaan alkuosaltaan yhdistää liivin translatiivijohtimeen *-gâ-*. Käsitykseni on, että *-gande-*, vepsän inkoatiivijohtimista historiallisesti primaari, on alkujaan translatiivijohdin; translatiivista käyttöähän sillä on vieläkin. Huomattakoon, että

myös mordvassa *-kadâ-*, *-gadâ-* jne. muodostaa paitsi inkoatiivi- myös translatiiviverbejä (runsaan esimerkistön on esittänyt Hallap 1958: 207—). Translatiivijohtimen osallisuudesta inkoatiiviverbien muodostukseen lapissa ks. Sammallahti 1977: 193. *gande*-johtimen inkoatiivistuminen perustuu lähinnä venäjän vaikutukseen. Tähän viittaa ensinnäkin se, että inkoatiiviverbejä tavataan itämerensuomessa kaikkiaankin vain kielissä, jotka ovat olleet pitkään venäjän vaikutuksen alaisina, ja lisäksi se, että vepsän *gande*-johtimiset inkoatiiviverbit kuuluvat jokseenkin samoihin merkityskategorioihin kuin venäjän perfektiiiset, varsinkin etuliitteellä *za*-muodostetut inkoatiiviverbit. Samanlainen kuin vepsässä on kehitys ollut myös karjalassa, missä UTU- ja vU-johdimiset inkoatiiviverbit voidaan tulkita kehittyneiksi lähinnä UTU- ja vU-loppuisista translatiiviverbeistä. Karjalankin inkoatiiviverbit täsmäävät merkityksiltään hyvin venäjän prefiksillisten inkoatiiviverbien kanssa.

Vepsän alkujaan siis translatiivisen *gande*-johtimen komponentteina ovat käsitykseni mukaan translatiivinen **-ka-* ja frekventatiivinen **-nte-*.² Jälkimmäinen johdin on sama kuin esim. verbissä *jokşeta* : prees. yks. 1. *jokşenden* 'juoksennella' ja frekventatiivisessa yhdysjohtimessa *-skende-* (< **-ske-* + **-nte-*) (Hallap 1958: 235, Turunen 1973: 448). Ehkä frekventatiivijohdin on *gande*-verbeissä ilmaissut alkujaan tilan muuttumisen vähittäisyyttä. Lapissakin vksm. **nte*-johtimella on sekä frekventatiivista että translatiivista käyttöä: on vaikea uskoa, että klp. **-nDĕ*-ainekseen palautuva frekventatiivis-kontinuaatiivinen *-dV-* (esim. lpN *logâdit* 'lukea jatkuvasti', *juogâdit* 'jaella osiin') ja translatiivijohdin *-(u)dV-* (lpN *rŭvsudit* 'tulla punaiseksi, punastua', *sĕwnjudit* 'pimetä') olisivat pohjimmiltaan eri alkuperää. Ks. Terho Itkonen 1973: 86—89, Korhonen 1981: 330—331.

Siinä, että verbikannoista on alettu muodostaa inkoatiivijohdoksia translatiivijohdinkin, ei ole mitään outoa. Translatiivijohdit kuuluvat ns. muutosjohdinkin (termistä Kytömäki 1977: 131—). Nominikantaan liittyessään tällainen johdin ilmaisee subjektin tilassa tapahtuvaa muutosta. Lähellä tätä merkitystä on se, että muutos tapahtuu subjektin toiminnassa; sitä ilmaisevat johdokset ovat deverbaalisia. Toiminnan muutoksia voi tietysti kuvitella monenlaisia (esim. heikkeneminen, yltyminen tai lakkaaminen), mutta useissa kielissä näyttää keskeistä olevan alkamisen ilmaiseminen. Subjekti siis siirtyy toimimattomuuden tilasta

² Sekundaarista mukautumisesta eräisiin muihin vartalotyyppeihin ks. esim. Turunen 1973: 437, 438, Zaitseva 1978: 108.

toiminnan tilaan. Alkamista ilmaisevat implisiittisesti translatiiviverbitkin: neidän tarkoittavat, että subjekti alkaa olla kantanominin tarkoittamassa tilassa, esim. *lahota* = alkaa olla laho(mpi), *pienetä* = alkaa olla pieni t. pienempi. Ks. Kytömäki 1977: 131, 139. Translatiivi- ja inkoatiivimerkitysten lähekkäisyydestä on osoituksena myös se, että urallilaisella johtimella *-m-, jota suomessa edustaa translatiivijohdin -ne-, on sekä translatiivista että inkoatiivista käyttöä (Janhunen 1982: 33), ja että venäjässä translatiivisuutta ja inkoatiivisuutta voidaan ilmaista samalla verbillä *stat'*, esim. *stat' vzroslym* 'tulla aikuiseksi', *on stal rabotat'* 'hän alkoi tehdä työtä, ryhtyi työhön'. Myös monet passiiviverbit ilmaisevat subjektin tilan tai toiminnan muuttumista ja tulevat siitä syystä lähelle inkoatiiviverbejä: *rakastua* = alkaa rakastaa, *punertua* = alkaa punertaa. Kytömäen (1977: 131) mukaan muutospirteen mukanaolo — liittyy se sitten subjektiin kuten translatiivi- ja inkoatiiviverbeissä tai objektiin kuten monissa kausatiivi- ja refleksiiviverbeissä — voidaankin esittää verbin semanttisessa kuvauksessa abstraktilla verbillä ALKAA.

Vepsän *gande*-verbien inkoatiivisuus on siis sekundaaria, ja inkoatiivistumisen syynä on venäjä. *gande*-verbien pohjalta voidaan ymmärtää myös vepsän merkillisten *škande*-johtimisten inkoatiiviverbien synty.

Perustelen näitä ajatuksia seuraavassa tarkemmin. Aluksi esitän lyhyen katsauksen venäjän perfektiivisiin inkoatiiviverbeihin, sitten otan esiin karjalan UTU- ja vU-inkoatiivit ja lopuksi tarkastelen vepsän *gande*- ja *škande*-loppuisia verbejä.

3. Venäjän prefiksi-inkoatiivit

Yleisilmeen venäjän perfektiivisille inkoatiiviverbeille antavat lukuisat *za*-prefiksillä muodostetut verbit. Kuusisen—Ollikaisen Venäläis-suomalaisessa suursanakirjassa (1972) niitä on n. 270. Isačenkon mukaan (1962: 389) toiminnan alkamista ilmaisevat *za*-verbit voidaan ryhmitellä seuraavasti:

a) Puhumista ja erilaisten äänien kuulumista tai synnyttämistä tarkoittavat verbit: *zaoplodirovat'* 'alkaa aplodeerata, taputtaa käsiään', *zavizžat'* 'alkaa vinkua, vikistä', *zagovorit'* 'alkaa puhua, puhjeta puhumaan', *zagromyhat'* 'alkaa jyrätä, jyristä', *zaigrat'* 'alkaa soittaa, leikkiä' (*zaigrala muzyka* 'musiikki alkoi soida'), *zakašljat'* 'alkaa yskiä', *zakričat'* 'alkaa huutaa, kirkua, kiljua', *zalahat'* 'alkaa haukkua, rähähtää haukkumaan', *zaorat'* 'alkaa kiljua, kirkua', *zapat'* 'alkaa laulaa, panna lauluksi', *zavsvistet'* 'alkaa viheltää', *zastučat'* 'alkaa kol-

kuttaa, koputtaa', *zasmejat'sja* 'alkaa nauraa, purskahtaa nauruun', *zašeptat'* 'alkaa kuiskia, kuiskailla, supattaa'. Tämän kohdan mukaiset *za*-verbit muodostavat produktiivin ryhmän, joka voi vapaasti täydentä merkityksiltään sopivin verbein.

b) Hajuaistimuksia ilmaisevat verbit: *zapahnut'* 'alkaa haista, haiskahtaa, tuoksahtaa' (*zaphlo senom* 'alkoi tuoksua heiniltä'), *zavonjat'* 'alkaa löyhkätä, lemuta' ym.

c) Eräät "monisuuntaista" liikettä tarkoittavat verbit: *zahodit'* 'alkaa kävellä, käydä' (*bolnoj vstal i zahodil* 'potilas nousi ja alkoi kävellä'), *zaletat'* 'alkaa lennellä, leijailla', *zapolzat'* 'alkaa ryömiä, kontata' ym.

d) Lukuisat muut, merkityksiltään vaihtelevat verbit: *zabespokoit'sja* 'huolestua, tulla levottomaksi', *zadyšat'* 'alkaa hengittää', *zaževat'* 'alkaa pureskella', *zažit'* 'alkaa elää' (*on zažil po novomu* 'hän aloitti uuden elämän'), *zakurit'* 'alkaa polttaa tupakkaa, panna tupakaksi', *zapit'* 'alkaa juoda, juopotella, ratketa juomaan', *zarabotat'* 'alkaa tehdä työtä, toimia' (*motor zarabotal* 'moottori lähti käyntiin, alkoi käydä'), *zatančevat'* 'alkaa tanssia, panna tanssiksi', *zašagat'* 'alkaa astella, harppoa, lähteä astumaan' jne.

Muiden prefiksien käyttö inkoatiiviverbien muodostuksessa on vähäisempää. Prefiksillä *vz-/vs-* muodostetut inkoatiivit (esim. *vzgosolit'* 'alkaa vaikeroida, itkeä', *vzrevet'* 'alkaa karjua, mylviä') ovat Isačenkon mukaan sävyltään vahvasti ekspressiivisiä ja ainakin kirjavenäjässä melko harvinaisia. Prefiksillä *voz-/vos-* alkavat inkoatiivit (*vozljubit'* 'rakastua, mieltä, alkaa rakastaa', *voznavidet'* 'alkaa vihata', *vozmečat'* 'alkaa unelmoida, haaveilla') ovat kaikki peräisin kirkkoslaavista. Prefiksin *po-* käyttö inkoatiiviverbeissä on Isačenkon mukaan vihdoin "äärimmäisen rajoittunutta"; *po*-alkuisia verbejä ovat mm. *pobežat'* 'lähteä juoksemaan', *poletet'* 'lähteä lentoon', *poplyt'* 'alkaa uida, uida pois, lähteä purjehtimaan, kellumaan' jne. Tällä prefiksillä muodostetaan inkoatiiviverbejä mm. "yksisuuntaista" liikettä tarkoittavista verbeistä; lisäksi *po-* esiintyy mm. verbeissä *poljubit'* 'mieltä, alkaa pitää jstkn', *počuvstvovat'* 'alkaa tuntea' jne.

Venäjän inkoatiiviverbejä käytettäessä huomio on kiintyneenä toiminnan alkupisteeseen: verbin ilmaisema toiminta käsitetään yleensä tuohon alkupisteeseen keskittyneeksi jakamattomaksi kokonaisuudeksi (Isačenko 1962: 388—389). Esim. *on zagovoril* voitaisiin tämän mukaisesti kääntää 'hän puhkesi puhumaan' — verbi viittaa pelkästään äännetömyyden ja puhumisen rajakohtaan ottamatta huomioon puhumisen jatkumista. Samantyyppisellä käännöksellä voitaisiin tulkitä suomeksi esim. verbit *zazvenet'* ('helähtää soimaan'), *zalajat'* ('rähähtää haukkumaan') *zasmejat'sja* ('purskahtaa nauruun'), *zakurit'* ('panna tupakak-

si') jne. Ne eivät siis viittaa alkamiseen yhtenä toiminnan vaiheena vaan puristavat toiminnan ikään kuin pisteeksi. Tästä syystä 'alkaa + infinitiivi' -tyyppiset suomennokset eivät aina anna täysin tarkkaa mielikuvaa venäjän perfektiivisten inkoatiiviverbien merkityksestä. Lähinnä suomennostyyppi 'alkaa + inf.' vastannee sellaisten inkoatiiviverbien merkitystä, joiden imperfektiivinen lähtömuoto ilmaisee monivaiheista toimintaa. Ne voidaankin korvata analyttisellä rakenteella *načat'* t. *stat'* + (imperfektiivinen) infinitiivi; se ilmaisee toiminnan alkamisen nimenomaan vaiheena, osana toimintaa. Erityyppisten inkoatiiviverbien merkitysero on kuitenkin liukuva eikä kaikissa tapauksissa selvä. Ks. Avilova 1976: 271—283.

Useimmat venäjän inkoatiiviverbit ovat intransitiivisia. Niiden imperfektiivinen lähtömuoto on aina kontinuatiivinen tai iteratiivinen (frekventatiivinen), usein myös epäagentiivinen. Tällaiset verbit eivät ilmaise toimintaa, jossa aktiivinen tekijä pyrkii muuttamaan jotakin asiutilaa, vaan lähtömuodon merkityksen keskeisenä piirteenä on toiminnan t. tilan jatkuvuus: toiminta t. tila jatkuu ja jatkuu mutta ei saavuta sellaista rajaa, joka 'sammuttaisi' sen. Aspektologiassa tällaisia verbejä nimitetään mm. aterminatiivisiksi (ven. *nepredel'nyje glagoly*). Leinosen (1982: 26) mukaan aterminatiivisia ovat paitsi muuttumatonta tilaa (esim. tunnetta: *ljubit'* 'rakastaa') ilmaisevat verbit myös sellaiset toimintoja tarkoittavat verbit, joiden merkityksestä puuttuu sisäisen kehityksen piirre (esim. *plakat'* 'itkeä', *služit'* 'olla palveluksessa'). Aterminatiivista on samaten sellainen iteratiivinen toiminta, joka ei tähtää tiettyyn päätepisteeseen (esim. *kačat' koljasku* 'liekuttaa lastenvaunuja').

4. Karjalan UTU- ja vU-inkoatiivit

Myös karjalan inkoatiiviverbien kantaverbit ovat aterminatiivisia, enimmäkseen epäagentiivisia intransitiivisia kontinuatiivi- tai iteratiivi- verbejä. Suuri osa verbeistä on ekspressiivisiä. Se on siinä mielessä luonnollista, että suuri osa ekspressiiviverbeistä on aterminatiivisia. Käsitteellisiäkin verbejä tähän johdoskategoriaan kyllä kuuluu vaikka suhteellisen harvoja.

Karjalan inkoatiiviverbien luonnetta selvittääkseni olen käynyt läpi Karjalan kielen sanakirjan (KKS) kolme tähän mennessä ilmestynyttä osaa; ne kattavat hakusanat välillä A—N. Aineistoa tästä lähteestä on kertynyt runsaasti. Esittelen siitä vain murto-osan. Esimerkkejä:

a) Korrelaattina jatkuvaa ääntä tai värisevää liikettä ilmaiseva *ise-* tai *aja-*, *äjä-*vartaloinen verbi:

- heleytyö** 'ruveta helisemään' (vrt. **helissä** 'helistä, kilistä'). Uhtua Jyskyjärvi *heleytyö*. / Tunkua Rukajärvi *heleydyö*. = **helevyö**. Suojärvi *kuule, kulguñi helevyi, ajamah läht'ietti*. / Suojärvi *täyttä vägie helevyy sanomah*. / Säämäjärvi *aižukello helevyi, jo tullah svoidbopihah*.
- hut'evuo** 'alkaa hutista' (vrt. **hutissa** 'hullyä, heilua, notkua, tutista, hystistä'). Säämäjärvi *hud'evuu tela astujez*.
- höhevyö** 'alkaa höhistä' (vrt. **höhissä** 'humista, köhistä, suhista, pölistä, tupruta'). Säämäjärvi *höhevyi nagramah. tul'i höhevyi palamah*. = **höheytyö**. Hietajärvi *šilloin šieltä* (rännistä) *höheyty terva tulomah*. = **höhävyö**. Säämäjärvi *höhävyö*. = **höhövyö**. Suojärvi *tuulda ku puhaldi ga tul'i höhövyi palamah*.
- höpevyö** 'alkaa höpistä' (vrt. **höpissä** 'höpistä, mumista'). Säämäjärvi *kai sih höpevyid, et tid'd'ä ni midä*.
- jurevuo** 1. 'alkaa jurista' (vrt. **jurissa** 'jurista, jyristä, kumista, suhista, sihistä'). Suojärvi *mel'ittšä jurevui jauhomah*. / Säämäjärvi *jurevuo*. 2. 'tulla jyreäksi' (vrt. **jurie** 'järeä, jyräkkä'). Säämäjärvi *jurevui eäni*.
- jyrevyö** mm. 'alkaa jyristä, haukkua, torua' (vrt. **jyriissä** 'jyristä'). Suojärvi *pyhäll'ä ukkonen jyrevyi, pilvi nouzi, pangoa heinät soattoh rukoon!* / Säämäjärvi *koiru katšo jyrevyi haukkumah*. = **jyreytyö**. Uhtua *jyreytyö*. / Vuokkiniemi *Heän ku jyreyty jauhomah*. / Rukajärvi *jyreydyö*. / Tver *jyřeud'yö*.
- kahevuo** 1. 'alkaa kahista, riidellä, kerskailla' (vrt. **kahissa** 'kahista, kohista, kuhista; riidellä, torailla, kinailla; kerskailla'). Suojärvi *toaz meän lapsed voruimah telmimään* [!] *kahevuttih*. / Säämäjärvi *riidah kahevui*. 2. 'tulla käheäksi, sortua (ääni)' (vrt. **kahie** 'karkea, karhea'). = **kaheutuo** 'suuttua, ruveta riitelemään'. Suistamo *kaheutuo*.
- kaleutuo** 'alkaa kalista' (vrt. **kalissa** 'kalista, kolista'). KiestinkiP *pullot kaleuvutah nuotašša. kaleutuo poajimah* alkaa innostuneesti puhua. / Uhtua *nytpä kaleuvuttih* riitaantuivat. = **kalevuo**. Säämäjärvi *kalevuo*.
- kohevuo** 'alkaa kohista, humista' jne. (vrt. **kohissa** 'kohista, humista, hälistä'). Suojärvi *kohevuo tuulemah. järvi aldoloil kohevuo*. / Säämäjärvi *kohevuo*.
- lohevuo** 'alkaa puhua, nauraa äänekkäästi' (vrt. **lohissa** 'puhua t. nauraa äänekkäästi', **lohata** 'nauraa hohottaa' ym.). Säämäjärvi *lohevui pagizemah muga ravieh* kovalla äänellä.
- lomeutuo** 'yltyä torumaan, haukkumaan' (vrt. **lomissa** 'kolista, meluta'). Vuokkiniemi *lomeutuo*.

b) Korrelaattina muunlainen jatkuvaa tai toistuvaa toimintaa tarkoittava deskriptiiverbi:

- karjeutuo** 'alkaa karjua, huutaa' (vrt. **karjuo** 'huutaa kovasti, karjua'). KiestinkiP Uhtua *karjeutuo*. / Vuokkiniemi *tyttö oli meilä matašša niñ še karjeutu, še niñ põlašty jotta!* / Rukajärvi *še ku moate rubei, a voi voi ku karjeudu kuv vähäzen uinotah jotta: "nyt tuldi*h (nim. kalmanväki), *nyt tuldi*h käymäh!"

- kiklevyö** 'alkaa pyristellä' ym. (vrt. **kikloa** verkkaisesta t. nykivästä tekemisestä: 'nytkähdellä, pyristellä, kieppua' [lintu ansassa, kala verkossa, hevonen lieassa]). Säämäjärvi *tšukkel'is* sukelluksista *kiglevyi katšo l'indu järilleh*.
- kiljevvyö** 'alkaa kiljua' (vrt. **kiljuo** 'kiljua, huutaa kimakasti'). Suojärvi *lähin kai pert'is eäreh, kil'levyi kui*. / Säämäjärvi *kil'levyö* alkaa kiljua. = **kiljeytyö**. Vuokkiniemi *kil'leyty* alkoi huutaa. / Suojärvi *pappi mium piäl kil'leydyi*.
- leyhkevyö** (vrt. **leyhkeä** mm. tulesta: 'leimuta, leiskua, liekehtiä'; 'kerskua, puhua joutavia'). Säämäjärvi *löyhkevyi palamah* lehahtivat palamaan *tuohed. pagizemah löyhkevyi* alkoi kerskua, puhua joutavia.
- liehevyö** 'alkaa liehua' (vrt. **liehuo** mm. 'liehua'). Säämäjärvi *sovad l'iehevyttih kuivamah*.
- liekkevyö** 'alkaa keinua' (vrt. **liekkuo** 'keinua, kiikkua; keikkua, liikua, notkua'). Säämäjärvi *jiä l'iekkevyi*.
- lietševvyö** 'alkaa keinua, heilahdella' (vrt. **lietšuo** 'keinua, liekkua; heilua, hyllyä'). Säämäjärvi *laps lekahtih, lut'idgo* lutikatko *syödäneh, itše kätkyd l'iedševyi*.
- lošniivuo** 'alkaa loistaa' (vrt. **lošnie** 'kiiltää, loistaa'). Suojärvi *lošniivuo*. / Säämäjärvi *lošniivui roža pestyi* pesun jälkeen.
- läiskevyö** 'alkaa läiskyä, melskata' jne. (vrt. **läiskeä** mm. 'loiskua, roiskua, läikkyä; melskata, meiskata'). Säämäjärvi *vezi läiskevyi kanda-jez korvoiz. venehez läiskevyi* alkoi melskata *humalas*.
- ñaukevuo** 'alkaa naukua' (vrt. **ñaukuo** 'naukua'). Säämäjärvi *kaži ñaugevui, pojjat paettih*.

c) Korrelaattina käsitteellinen verbi:

- elevyö** (vrt. **eleä** mm. 'olla hengissä, elossa; asua, oleksia; elää jllk tavalla [esim. terveenä, varakkaana] t. elinkeinolla; olla liikkeessä, liikua'). 1. 'elpyä, virota henkiin, parantua (taudista); vaurastua; vilkastua'. Suojärvi *elevyö*. / Säämäjärvi *opittih kuonuttoa* koetettiin virvoitella *gei elevynnyh (veiz olluh)*. 2. 'ruveta elämään, asettua asumaan'. Suojärvi *mie* (kotivävy) *uudeh kohtah elevyin nygöi*. / Säämäjärvi *elevyö*. = **eleytyö**. 1. 'elpyä, virota henkiin'. Vuokkiniemi *hänellä šitä om perehtä kun ne enšimäiset lapšet eleyhyttih*. / Kontokki *ne oli toivotettu* luvattu *pohrottšapokokši, jotta kun eleytyy niin šitäh hyö viijäh šinne pohrottšapokokši*. / Tunkua *l'ehmä rikkoaštai, važa eleyd'y* alkoi näyttää elonmerkkejä. / Rukajärvi Suojärvi *eleydyö*. / Paatene (karhu säikähti, kun sen kaatamaa lehmää köydellä liikautettiin,) *duumaitši: lehmä eleyd'y*. / Tver *el'eud'yö*. 2. 'ruveta elämään, asettua asumaan'. Uhtua *eleytyö*. / Jyskyjärvi *köyhä še ol'i ka nyt še eleyty elämäh vašta*. / Paatene *yheš kohaš ku eleyd ni šiid'ä on hyvä olla*. = **elävyö** 1. 'toipua, tulla terveeksi'. Suojärvi Salmi Tulemajärvi Säämäjärvi Vitele Nekkula-Riipuskala. 2. 'asettua asumaan'. Salmi Säämäjärvi. 3. 'tulla varakkaaksi'. Suojärvi Salmi Säämäjärvi.
- haisuvuo** 'alkaa haista' (vrt. **haisuo** 'haista, lemuta, tuoksua'). Suojärvi *haižuvui pert't'i*. / Säämäjärvi *haižuvuo*.

- haukkuutio** 'alkaa sättiä, haukkua, panetella' (vrt. *haukkuo* koirasta: 'haukkua', 2. kuv. 'soimata, sättiä, moittia'). Kiestinki *hyö haukkuuvutah siula, sie hauku heitä vaštah niin kuim purittša koiru.*
- heiluvyö** 'alkaa heilua' (vrt. **heiluo** 'heilua'). Säämäjärvi *heilevyö.*
- heruutio** 'ruveta herumaan, tulla runsasmaitoiseksi' (vrt. **heruo** lehmästä: 'herua, tulla runsasmaitoiseksi'). Kiestinki *kun šyötin hyväsistä äpärehheinöä, niin šiiä heän heruutu.*
- hyppyö** 'alkaa hyppiä' (vrt. **hyppie** mm. 'hyppiä, juosta, telmiä'). Säämäjärvi *juotti tölmevytti hänen dovariššu, ittšeh elol* omalla kustannuksellaan *ei hyppyvnyz.*
- itevyö** 1. 'alkaa itää' (vrt. **iteä** 'itää'). Suojärvi *jo on idevynnyh (vähäzel on juurikal), pideä peldo kerrata.* / Säämäjärvi *idevyö.* / Nekkula-Riipuskala *jyväd idevyttih, hyväd on vil'lad, joga jyvä idäy.* 2. 'imelyä'. Säämäjärvi.
- itkeyvyö** 'alkaa itkeä' (vrt. **itkie** 'itkeä'). Säämäjärvi *itkeyvyö. = itkeytyö.* Kiestinki *šypiemmäštä ankarammasti još šanot, niim mie itkeyvyn kerrašša.*
- kisautuo** 'alkaa tanssia, leikkiä' (vrt. **kisata** 'tanssia, leikkiä'). Tver *k'izauduo. = kisavuo.* Suojärvi *kizavuo.* / Säämäjärvi *kizavui nygöi toan ker, ga keštänöygo pitkäh se kizavo.*
- lentevyö** 'alkaa lentää, lennellä' (vrt. **lenteä** 'lentää, lennellä'). Säämäjärvi *lendevyttih jo poigaized.*
- liikkevyö** 'alkaa liikkua, kulkea' (vrt. **liikkuo** 'liikkua' ym.). Säämäjärvi *izändy ku tul'i, kai l'iikkevyttih ruadamah. = liikkeytyö.* KiestinkiP *katšo kur roašakka riuska priha tšupušta liikkeytyy, šiiä sie päiväsieš katšo!*
- loistavuo** 'alkaa sujua hyvin, onnistua' (vrt. **loistoa** 'sujua hyvin'). Suojärvi *elaiga loistavui.* / Säämäjärvi *torgu loistavui, katšo milleh bohatuttih. = loistuo.* Suojärvi *loistuo.* / Säämäjärvi *elaiga loistui, enniisty paremb on.*
- luistevuo** 'alkaa luistaa' (vrt. **luistoa** 'luistaa' ym.). Säämäjärvi *regi uhoaboiz* kuopissa *luistevuu vieremäh.*
- nakravuo** (vrt. **nakroa** 'nauraa'). 1. 'alkaa nauraa'. Säämäjärvi *nagravuo.* 2. 'joutua naurunalaiseksi, pilkatuksi; tulla vietelleyksi'.

Karjalan UTU- ja vU-loppuisten ja venäjän *za*-alkuisten inkoatiivi-verbien yhtäläisyys ei rajoitu pelkästään merkitystyyppien yleisluonteeseen lähekkäisyyteen, vaan useilla karjalan inkoatiiviverbeillä on venäjässä suoranainenkin *za*-prefiksillinen käännösvastine. Seuraavassa joi-takin vastaavuuksia:

<i>helevyö</i> 'alkaa helistä'	—	zavzenet'
<i>höpevyö</i> 'alkaa höpistä'	—	zabormotat'
<i>jyrevyö</i> 'alkaa jyristä'	—	zagremet', zagromyhat'
<i>kohevuo</i> 'alkaa kohista'	—	zašumet'
<i>liekkevyö, lietševyö</i> 'alkaa keinua'	—	zakačat'sja, zakolebat'sja
<i>kiljevvyö, karjevuo</i> 'alkaa kiljua, karjua'	—	zavopit', zarevet'

<i>lošnivuo</i> 'alkaa loistaa, välkkyä'	—	zalosnit'sja, zablestet'
<i>ñaukevuo</i> 'alkaa naukua'	—	zamjaukat'
<i>elevyö</i> 'alkaa elää'	—	zažit'
<i>haisuvuo</i> 'alkaa haista'	—	zapahnut'
<i>haukkuutuo</i> 'alkaa haukkua'	—	zalajat'
<i>hyppyvyö</i> 'alkaa hyppiä'	—	zaprygat'
<i>itkevvyö</i> 'alkaa itkeä'	—	zaplakat'
<i>kisautuo</i> 'alkaa leikkiä, tanssia'	—	zaigrat', zatancevat'
<i>lentevyö</i> 'alkaa lennellä'	—	zaletat'
<i>liikkevyö</i> 'alkaa liikkua'	—	zadvigat'sja, zaševelit'sja
<i>luistevuo</i> 'alkaa luistaa'	—	zaskol'zit'
<i>nakravuo</i> 'alkaa nauraa'	—	zasmejat'sja.

UTU-, vU-inkoatiivien ja venäjän perfektiiivisten prefiksi-inkoatiivien semanttista lähekkäisyyttä osoittavat havainnollisesti myös sellaiset UTU- ja vU-inkoatiivien käyttötavat kuin *höhevyi nagramah* 'höhähti nauramaan', *mel'ittšä jurevui jauhomah* 'mylly jurahti jauhaamaan', *koiru* — — *jyrevyi haukkumah* 'koira jyrähti haukkumaan', *lapsed voruimah kahevuttih* 'lapset kahahtivat riitelemään' jne. Näissä tapauksissa inkoatiiviverbi viittaa siis nimenomaan toiminnan yhtäkkiiseen alkupisteeseen, aivan kuin venäjän inkoatiivit.

Karjalan johtimet -UTU- ja -vU- ovat käytöltään monipuolisia. Niillä muodostetaan mm. refleksiiviverbejä (*peseütüö, pezevüö* 'peseytyä'), tekijättömiä ja tekijäisiä passiiviverbejä (esim. *kulkeutuo, kulgevuo* 'kulkeutua', *kezrävüö* 'tulla kehrätyksi') sekä translatiiviverbejä.³ Inkoatiivisen käyttötavan lähimpänä perustana lienevät translatiiviverbit. Karjalan kielen sanakirja selittääkin monet UTU- ja vU-verbit sekä translatiivisiksi että inkoatiivisiksi. Tällaisia ovat esim. *kimientyö* 1. 'suuttua, riitaantua', 2. 'alkaa tapella' (vrt. *kimie* 'kimeä, kimakka'), *mantšovuo* 1. 'tahrantua, värjäytyä mansikasta', 2. 'alkaa kasvaa mansikkaa' (vrt. *mantšoi* 'mansikka'), *metšävyö, metšäytyö* 'metsittyä, alkaa kasvaa metsää', *jurevuo* 1. 'alkaa jurista', 2. 'tulla jyreäksi' (vrt. *jurie* = *jurakka* mm. 'järeä, jyräkkä'), *kahevuo* 1. 'alkaa kahista, riidellä, kerskailla', 2. 'tulla käheäksi, sortua (ääni)' (vrt. *kahie* 'karkea, karhea'), *lipevyö* 1. 'tulla liukkaaksi', 2. 'alkaa "laulaa"' (Säämäjärvi nyt *katšo kiel'i l'ibevyi, ku sai kielel viinoa*) (vrt. *lipie* 'liukas, sileä; lipevä' ym.). Inkoatiivimerkityksen itsenäistymiselle ovatkin kenties tarjonneet lähtökohdan sellaiset korrelaatiot kuin *jurie* — — *jurissa, kahie* — — *kahissa*: *eda-adjektiivien translatiivijohdokset ovat alka-

³ Se, että näillä johtimilla muodostetaan karjalassa tekijäisiäkin passiiviverbejä, johtuu varmaankin venäjän refleksiivipassiivin vaikutuksesta.

neet hahmottua vastaavien *ise*-verbien inkoatiivijohdoksiksi. Tällä tavalla voisi saada selityksensä myös inkoatiivijohtimia usein edeltävä *e* — se olisi siis peräisin *eða-loppuisista nomineista.

5. Vepsän *gande*-inkoatiivit

Vepsän *gande*-loppuiset inkoatiiviverbit vastaavat semanttisesti ja johto-opillisesti lähinnä karjalan *a-* ja *c-*kohdan verbejä. Nekin perustuvat siis aterminatiivisiin kantaverbeihin. *gande*-verbejä on vepsässä kuitenkin paljon vähemmän kuin karjalassa *UTU-* ja *vU-*verbejä. Kaikkiaan tiedossani on niitä vain kolmisenkymmentä; tuossa luvussa ovat mukana myös muut kuin päämerkitykseltään inkoatiiviset *gande*-verbit. Vepsän aineistoni — toisin kuin karjalan — kattaa koko aakkoston.⁴ Turusen (1973: 433) mukaan *gande*-loppuiset verbit ovat samoja koko vepsäläis-lyydiläisellä kielialueella, mikä osoittaa, että johdos-tyyppi on (ainakin suhteellisen) epäproduktiivi.

Luettelen seuraavassa ensin vepsän inkoatiiviset ja sitten translatiiviset ym. *gande*-verbit. Inkoatiiviverbit olen jakanut kahteen ryhmään siten, että toiseen, ryhmään *a*, ovat tulleet jatkuvan äänen tai värisevän liikkeen alkamista tarkoittavat verbit, toiseen, ryhmään *b*, kaikki muut. *a*-ryhmän verbeillä on säännöllisesti korrelaattinaan ekspressiivis-kontinuaatiivinen *iže-* tai *aida-*verbi; *b*-ryhmän verbit perustuvat merkitykseltään käsitteellisiin kantaverbeihin. Ryhmään *b* olen lukenut myös pari sellaista verbiä (*hädegata* 'alkaa hääriä, joutua liikkeeseen', *hena-gata* 'alkaa tehdä tenää, ruveta itsepäiseksi'), jotka historiallisesti ovat kenties denominaaleja ja siten ehkä alkuaan translatiivisia. Nykyisen leksikaalisen merkityksensä kannalta ne ovat kuitenkin selvästi inkoatiivisia. Nämäkin tapaukset osoittavat, miten lähellä translatiiviverbit ovat inkoatiiviverbejä.⁵

⁴ Aineistoni perustuu seuraaviin teoksiin: Kettunen, *Lõunavepsa häälik-ajalugu* (1922), Zaitseva, *K istorii nekotoryh suffiksov glagol'nogo slovoobrazovanija v vepsskom jazyke* (1964), Zaitseva—Mullonen, *Obrazcy vepsskoj reči* (1969), Zaitseva—Mullonen, *Slovar' vepsskogo jazyka* (1972), Turunen, *Vepsän ja lyydin verbinjohtimet -ganden ~ -gänden ja -škanden ~ škänden* (1973), Zaitseva, *Suffiksal'noje glagol'noje slovoobrazovanije v vepsskom jazyke* (1978), Kährrik, *Verbide muutmismudel lõunavepsa murdes* (1980). Eräitä täydennyksiä olen saanut Aime Kährrikiltä henkilökohtaisesti.

⁵ Seuraavan verbiluettelon useimmat venäjännökset ja johto-opilliset rinnastukset ovat peräisin Zaitsevalta (1978) ja Zaitsevan—Mullosen Vepsän sanakirjasta (1972).

a) Jatkuvan äänen tai väriävän liikkeen alkamista merkitsevät verbit:

- budegata** 'hakata möllama', ven. 'zabuševat'
bul'egata 'korisema hakata (köht)', ven. 'zaburčat''
bäl'egata 'alkaa määkiä', ven. 'zablejat'' (vrt. *bäl'äita* 'määkiä')
judegata 'hakata mürama' (vrt. *judät'a* 'jyristä'), ven. 'zagremet''
huregata 'hurahtaa palamaan', ven. 'zapylat'' (vrt. *hureita* nopeasta liikkeestä; ven. 'bystro čto-libo delat'')
hel'egata 'hakata helisema', ven. 'zazvenet'' (vrt. *heläita* 'soida, helistä')
mäl'egata 'alkaa huutaa', ven. 'zaplakat'' (vrt. *mäl'eita* 'itkeä, huutaa')
kobegata 'alkaa liikkua, liikehtiä', ven. 'zaševelit'sja' (vrt. *kobaita* 'liikkua, liikehtiä')
robegata 'alkaa kahista, rahista', ven. 'zašuršat'' (vrt. *robaita* 'kahista, rahista')
rävegata 'alkaa huutaa, parkua, kiljua', ven. 'zarevet'' (vrt. *räveita* 'parkua, kiljua')
säbegata 'alkaa liikkua, liikehtiä', ven. 'zaševelit'sja, zadvigat'sja' (vrt. *säbäita* mm. 'liikkua, liikehtiä')
säreğata 'alkaa vapista', ven. 'zadrožat'' (vrt. *säraita* 'vapista')
uregata 'alkaa karjua, äristä, urista', ven. 'zaryčat'' (vrt. *uraita* 'karjua, äristä, urista')
vižegata 'alkaa vinkua, vikistä', ven. 'zavizžat'' (vrt. *vižaita* vinkua, vikistä')
väreğata 'virisema hakata', ven. 'zahnykat''.

b) Muut *gande*-verbit:

- el'egata** 'alkaa elää, asettua elämään', ven. 'zažit'' (vrt. *el'äda* 'elää, asua')
hädegata 'alkaa hääriä, joutua liikkeeseen', ven. 'zasujetit'sja (napr. ot ispuga), prijti v dviženije' (vrt. ? *häta*, *hätä* 'häätää, ajaa pois, liikkeelle', ? *häda* 'lavantauti; flunssa, kolotus' [alk. varmaankin 'hätä'])
id'egata 'alkaa itää, tulla idulle', ven. 'prorasti' (vrt. *id'äda* 'itää')
l'äzegata 'sairastua', ven. 'zabolet'' (vrt. *läžuda* 'olla sairas, sairastaa')
mujegata 'alkaa tuntea, tuntea äkkiä', ven. 'počuvstvovat'' (vrt. *muja-da* 'maistaa, maistella, tuntea, aistia')
nenagata 'alkaa tehdä tenää, ruveta itsepäiseksi', ven. 'zauprjämät'sja' (vrt. *nenaita* : *nenoiče* 'tehdä tenää, olla itsepäinen', ven. 'uprjämät'sja'; vrt. myös *nenä* 'nenä')
palagata 'süttida', ven. 'zažigat'sja'
rižegata 'alkaa aavistaa, vaistota, vainuta, vaistota äkkiä', ven. 'počujat'' (vrt. *rižada* 'aavistaa, vaistota, vainuta')
varegata 'pelästyä, alkaa pelätä', ven. 'stat' bojazlivym' (sananmuk. 'zabojat'sja', ks. Zaitseva 1978: 104) (vrt. *varaita* 'pelätä').

Muut kuin varsinaiset inkoatiiviverbit muodostavat niin semanttisesti kuin johto-opillisestikin sekavan ryhmän, jonka tarkka erittely ei

tässä ole tarpeen. Siihen kuuluu tosin koko joukko selvästi nominikan-
taisia translatiiviverbejä (esim. *näl'ogata* 'tulla liukkaaksi', *řid'egata*
'riitaantua, alkaa riidellä', *südeğata* 'sydämistyä, suuttua', *vilugata*
'jäähdyä'), mutta kaikissa tapauksissa eivät johtosuhteet ole yksiselittei-
siä. Translatiivi- ja inkoatiivimerkityksen lähekkäisyys ilmenee tästäkin
ryhmästä. Esim. verbit *käregata* 'suuttua, alkaa vihoitella' ja *toragata*
'riitaantua, alkaa riidellä' ovat kaksitulkuuntaisia sen mukaan, mikä kat-
sotaan kantasanaksi: *käregata* on translatiivinen suhteessa adjektiivisiin
kāred 'vihainen' ('käreytyä') mutta inkoatiivinen suhteessa verbiin
kāreita 'olla vihainen', ja vastaavasti *toragata* on translatiivinen suh-
teessa substantiiviin *tora* 'riita' ('toraantua') ja inkoatiivinen suhteessa
verbiin *torata* : *torada*- 'riidellä, tapella' (ks. Zaitseva 1964: 102,
1978: 104). Nämä johto-opilliselta perusmerkitykseltään muut kuin en-
sisijaisesti inkoatiiviset *gande*-verbit ovat seuraavat:

- erigata** ~ **eragata** 'hajaantua, joutua erilleen', ven. 'razojtiš' (vrt. adv.
eriži 'erikseen, erillään'; vrt. myös suom. *eritä, erota*)
güüdugata 'tyhjentyä, vapautua', ven. 'oporožnjat'sja, osvoboždat'sja
(vrt. adj. *güudai* 'tyhjä, joutava', *güudutada* 'tyhjentää, purkaa
kuorma')
- heregata** 'herätä', ven. 'prosnut'sja' (vrt. *heraštuda* id.)
käregata 'suuttua, alkaa vihoitella', ven. 'rasserdit'sja, razozlit'sja (vrt.
kāreita ~ *kārāita* 'olla vihainen', vrt. myös *kāred*, *-an* 'vihainen')
näl'ogata 'tulla liukkaaksi', ven. 'stanovit'sja skolzkim' (vrt. *näl'o* 'li-
ma, näljä')
- l'evigata** 'leventyä, levitä', ven. 'rasširit'sja' (vrt. *l'evizuda* id.; *l'eved*,
-an 'leveä')
- řid'egata** 'riitaantua, alkaa riidellä', ven. 'possorit'sja' (vrt. *řid*, *-an*
'riita')
- südeğata** 'sydämistyä, suuttua, hermostua', ven. 'rasstroit'sja,
zavolnovat'sja, rasserdit'sja' (vrt. *süd'ain*, *südam*, *südegi* ym. 'sy-
dän')
- toragata** ~ **toregata** 'riitaantua, alkaa riidellä', ven. 'razodrat'sja'
(vrt. *tora* 'riita', *torata* : *torada*- 'riidellä, tapella')
- vilugata** 'jäähdyä', ven. 'ostyt', stanovit'sja prohladnym' (vrt. *vilu*
'kylmyys, vilu')
- virigata** 'syttyä', ven. 'razgoret'sja' (vrt. *virizuda* id.).

6. *Vepsän škande*-inkoatiivit

gande-loppuisten lisäksi vepsässä ja lyydissä on *škande*-loppuisia inkoa-
tiiviverbejä. Niillä kuten *gande*-verbeilläkin on futuurinen sivumerkitys
(Zaitseva 1978: 106). *gande*-verbien futuurinen käyttö perustuu niiden
venäläisten esikuvien perfektiivisyyteen; *škande*-verbien futuurisuuteen
palaan vähän tuonnempana.

gande-verbien merkitykseen kuuluu Zaitsevan (1978: 108) mukaan momentaani sävy, mutta *škande*-verbeistä tuo sävy puuttuu. *gande*-verbien momentaanisuus on selvästi perfektiivisen inkoatiivisuuden saattomerkitystä: venäjän perfektiiivisten inkoatiiviverbien lailla *gande*-verbit ilmaisevat toiminnan ja sen alun sulkeisena kokonaisuutena. Ks. edeltä s. 68—69. *škande*-verbit sen sijaan esittävät alkamisen osana toimintaa, sen yhtenä vaiheena; näillä verbeillä ilmaistaan Zaitsevan mukaan (1978: 108) usein jatkuvan tai toistuvan toiminnan alkamista. Jokunen esimerkki voi valaista asiaa (Zaitseva 1964: 102):

veÄ hän d'ou lounal'e tuliškanž 'hän jo alkoi tulla, on tulossa lounaalle', ven. 'on uže na obed idet', sananmuk. 'načal idti'.

veÄ hän tuliškanž mijal'e 'hän alkoi tulla meille, käydä meillä', ven. 'on načal prihodiť k nam'.

Kummassakin lauseessa *škande*-verbin imperfektimuoto ilmaisee siis käynnissä olevaa tai toistuvaa toimintaa, jonka alkuvaihe on jo takana.⁶

Vepsän verbinjohtimia käsittelevässä tutkimuksessaan (1978: 106—) Zaitseva venäjääntää *škande*-verbit yleensä rakenteella *načat'* t. *stat'* + imperfektiivinen infinitiivi, esim. *koirad nutaškat'he* 'sobaki načali lajat'', *voikaškata* 'načat' plakat'', *d'agaškata* 'načat' delit'', *l'ähtęškat'he* ~ *l'äksiškat'he* 'oni stali uhodit' domoj', *tat punoškaňž noran* 'otec načal plesti verevku' jne. Käännöksenä voi olla myös perfektiivinen inkoatiiviverbi, mutta silloinkin Zaitseva esittää kirjaimelliseksi käännökseksi *načat*-rakenteen, esim. *ajaškata* 'pojehat'', kirjaimellisesti 'načat' jehat''. Lisäesimerkkejä *škande*-verbien perfektiivisestä venäjääntämisestä Zaitsevan ja Mullosen kielennäytekokoelmasta "Obrazcy vepsskoj reči" (1969): *hän kehuškab, k'ehub nečę i anahaks l'äbi sobiš proidub mugl* 'vse eto z a k i p a j e t, i v n i z s k v o ž b e l j e p r o h o d i t š č e l o k' (s. 145), *ühntägi pol'išön gromiškanž* 'vdrug v polnoč z a g r e m e l o' (mts. 108), *tul'i kod'he, ost'i l'ehmän i mužik eläškanžihe* 'prišel domoj, kupil korovu i z a ž i l mužik' (s. 28), *hän kut řeviškanž da minun päle* 'on kak z a r e v e t, da na menja' (s. 174), *astumei kod'he, vdrug koir nutaškanž oravan* 'idem domoj, vdrug sobaka z a l a j a l a n a b e l k u' (s. 7).

Mutta useimmiten vepsän ja lyydin *škande*-tyyppi vastaa siis venäjän imperfektiivistä rakennetta *načat'* t. *stat'* + pääverbin imperfektiiv-

⁶ *škande*-johtimen frekventatiivisesta sävystä on huomauttanut myös Kettunen (1943: 451); hänen mukaansa *škande*-verbeillä voi olla yksiselitteisestikin frekventatiivinen merkitys (josta siis inkoatiivisuus puuttuu). Kettusen mukaan johtimen inkoatiivinen merkitys olisi kehittynyt frekventatiivisesta.

nen infinitiivi. Vepsässä on täten johto-opilliset vastineet venäjän alkamista merkitsevien ilmausten molemmille päätyypeille: perfektiivisille prefiksi-inkoatiiveille (*gande*-verbit) ja imperfektiiviselle *načat'* t. *stat'*-inkoatiiville (*škande*-verbit).

Jo vepsän inkoatiiviverbien venäläisten käännösvastineiden perusteella voi päätellä, että *škande*-verbit ovat paljon produktiivisempia kuin *gande*-verbit. Venäjän rakenne *načat'* t. *stat'*+ inf. voidaan muodostaa periaatteessa kaikista imperfektiiviverbeistä; vepsässäkin *škande*-johdos on mahdollinen useimmista verbeistä. Poikkeuksia ovat Zaitsevan mukaan (1964: 101, 1978: 106) vain *-ahta-*, *-alda-* ja *-aida-*loppuiset momentaaniverbit. Onkin ymmärrettävää, että momentaanisen tekemisen alkamiselta puuttuu johto-opillinen ilmaisu. Teonlaatu-merkityksensä takia momentaaniverbit ovat luontojaan perfektiivisiä. Vepsän *gande-* ja *škande*-verbien produktiivisuhteet voidaan tulkita myös siten, että *škande*-verbit ovat *gande*-verbeihin verrattuina tuntu-merkittämiä.

Venäjältä käsin voidaan selittää myös *škande*-verbien futuurinen siivumerkitys. Futuurisessa käytössään vepsän *škande*-johdokset vastaavat venäjän imperfektiivistä futuuria. Joitakin Zaitsevan esimerkkejä tämän osoittamiseksi (1978: 107): *teravas nopiškanđen radon* 'skoro ja budu končat' rabotu', *panežkanđen ~ paniškanđen* 'budu klast'', *ečiškanđen* 'budu iskat'', *homen kudoškanđen* 'zavtra budu vjazat'', *kučuskandem* 'budem zvat''. Esimerkit voitaisiin kääntää myös siten, että apuverbin *byt'* asemesta käytettäisiin apuverbiä *stat'*, siis 'stanu končat'', 'stanu klast'' jne. Apuverbin *stat'* käyttö futuurissa perustuu sen yhteen perusmerkitykseen 'alkaa': mikä nyt alkaa, toteutuu vasta tulevaisuudessa. Rakenne *stat'*+ inf. ilmaisee siis sekä alkamista että futuurisuutta. *škande*-verbien vastaavat merkitykset perustuvat tähän kahtalaisuuteen.⁷

7. Arvoituksellinen *škande*-johdin

Vielä täytyy miettiä, mitä perua on vepsän *škande*-inkoatiiveissa esiintyvä š. Kysymys ei ole aivan helppo. Morfologisesti johdin *-škande-* on selvästi yhdysperäinen: osina ovat *-gande-* ja sitä edeltävä aines *-š-*. Tä-

⁷ *Stat'*-futuuri on käännetty myös Sisä-Venäjän karjalaismurteisiin, joissa futuuria voidaan ilmaista mm. verbillä *ruveta*: Valdai mögižen i mögiženäh rubien, hot' iče coafi ajaiš 'karjun ja saan karjuma, kas voi tsaar ise soidaks' (Palmeos 1962: 58), Tihvinä *pät godov rubietta ni t'ämää* 'pjat' let budete kosit'' (Rjagojev 1977: 137).

män š:n alkuperää voidaan etsiä lähinnä jostakin sellaisesta sanatyypistä, jota inkoatiivinen *-gande-* on yleisesti käyttänyt kantasanatyyppiinään.

Nykyisin johdin *-gande-* liittyy aina kantasanan vokaalivartaloon; vartalovokaali on tosin usein korvautunut ”satelliittivokaalilla” *e*. Yhdysperäisen *škande-*johtimen rakenne viittaa kuitenkin konsonanttivartaloiseen liittymään *-š- + -gande-*. Kun tällaista konsonanttivartaloista johtoa ei nykyisin lainkaan tavata, niin täytynee päätellä, että yhdysjohdin *-škande-* on syntynyt verraten kaukaisessa menneisyydessä ja johdoksissa, jotka nykykielestä jo ovat kadonneet. Tämä seikka tietenkin vähentää mahdollisuuksia saada johtimen alkuperä täysin luotettavasti selville; joudutaan liikkumaan ratkaisevilta osiltaan todistamattomien hypoteesien varassa. Mutta sille asialle ei voi mitään. Se että *-gande-* on joskus varhemmin liittynyt kantasanan konsonanttivartaloon ei sinänsä ole odottamatonta. Äännerakenteeltaanhan *-gande-* kuuluu johtimiin, jotka ovat voineet liittyä yhtä hyvin konsonantti- kuin vokaalivartaloihin.

Mahdollisuuksia johtimen š:n alkuperän selittämiseksi ei ole monia. Kun ottaa huomioon *škande-*verbien ”imperfektiivisen” merkityksen, tulee helposti mieleen ajatus, että š olisi jonkinlainen frekventatiivijohdin. Heijastuuhan venäjän imperfektiivinen aspekti itämerensuomeen yleensäkin frekventatiivijohdoksina (ks. esim. esitystäni 1983: 494). Frekventatiivijohdin ilmaisee verbin samalla lailla jaolliseksi kuin venäjän imperfektiivinen aspekti. *škande-*verbeissä olisi siis merkityskomponentti ’alkaa’ ilmaistu johtimen *-gande-* edustajalla, mutta kantavartalona olisi ollut frekventatiivijohdos.

Mutta mikä frekventatiivijohdin olisi kyseessä? Johdin *-škande-*käyttäytyy lyydissä ja äänisvepsässä siinä mielessä erikoisesti, että kantavartalon loppu-*e* korvautuu johtimen edessä *i:*llä (siis *tule-* + *-škande-* → *tuli-škande-* jne.); muissa kantavartalotyypeissä ei vartalovokaali muutu (*anda-škande-*, *ištu-škande-* ym.). Keski- ja etelävepsässä kantavartalon *e* on *škande-*johtimen edellä yleensä säilynyt muuttumattomana (*tule-škande-*). Ks. Turunen 1973: 437—438, Zaitseva 1978: 106. Se, että johtimen sibilanttina on aina š, ei koskaan *s*, viittaa lisäksi siihen, että sibilantin edellä on aiemmin ollut *i*. Jos lyydin ja äänisvepsän vokaalivaihtelu olisi alkuperäistä, se näyttäisi osoittavan, että tuo *i* on ollut morfofonologisesti samanlainen kuin esim. se, joka esiintyy konditionaalin tunnuksessa **-isi-* ja denominaalijohtimessa **-inen* : **-ise-*. Historiallisesti tällainen *i* palautuu lähinnä varhaiskantasuomen liudentuneeseen palataalinasaaliin *ĭ*. Kuten alumpana olen maininnut, Turunen (1973: 449—) onkin esittänyt, että johtimen *-škande-* takana on konditionaalinen tunnus **-isi-* + inkoatiivijohdin *-gande-*. Kehitys oli-

si hänen mukaansa kulkenut siten, että *-gande-* olisi liittynyt konditionaalnin preesensin yks. 3. persoonan muotoihin (*jaka-isi-γanden > > *d'agaškanden*).

Tämän selityksen tiellä on nähdäkseni kuitenkin esteitä. On ensinnäkin itämerensuomen morfotaksin vastaista, että konditionaalnin tunnukseen liittyy sananmuodostuselementti, tässä tapauksessa inkoatiivinen *-gande-*. Toisekseen on vaikea nähdä, mistä *s y s t ä* inkoatiiviverbejä olisi muodostettu konditionaalnin pohjalta. Riittäviä semanttisia perusteita ei ole, kuten jo Zaitseva (1978: 112) on huomauttanut.

Pulmallista on sekini, että nykyvepsän varsinaisista frekventatiivijohtimista mikään ei kelpaa tuon (*i*)š:n vastineeksi. Se frekventatiivinen **-ise-* (< vksm. **-išt'se-*), josta mm. suomen ja vepsän konditionaalnin tunnus **-isi-* näyttää kehittyneen (ks. kirjoittaja 1983), kävisi äänteellisesti hyvin, mutta sen distribuutio näyttää kaventuneen ratkaisevasti jo ennen myöhäiskantasuomen loppuvaihetta; missään tapauksessa ei tunnu mahdolliselta olettaa, että se olisi ollut olemassa varsinaisena frekventatiivijohtimena vielä muinaisvepsässä ja kaiken lisäksi niin myöhään, että venäjän vaikutuksesta inkoatiivistunut *-gande-* olisi voinut liittyä sillä muodostettuihin kantaverbeihin. Myöskään frekventatiivinen *-ske-* ei käy, koska kombinaatiosta *-ske-* + *-gande-* saataisiin parhaassakin tapauksessa enintään *-skande-* — johtimen *-škande-* suhusibilantti jäisi siis selityksettä. Samoin jäisi selityksettä kantavartalon *e:tä* korvaavan *i:n* alkuperä.⁸

Varsinaisten frekventatiivijohdinten avulla *škande-*johtimen š:ää ei siis voine selittää. Sen sijaan näyttäisi olevan mahdollista ajatella, että *škande-*verbit ovat saaneet š:nsä vepsän kontinuaatiivisista *iže-* (: *iš-*) verbeistä, siis tyyppistä *helišta* : *heližeb*, *vərišta* : *vərižeb*. Selitys tuntuu luonteeltaan niin semanttiselta kuin johto-opilliseltakin kannalta: kun

⁸ Harkintaa ansaitsee tosin se, että myös johtimen *-skende-* sibilantti voi joskus olla suhustunut; säännöllisesti niin ei tosin ole laita. Kettunen (1943: 462) on arvellut, että *skende-*johtimessa sibilantin suhustuminen johtuisi imperfektin *i:stä*; hänen käsitystään näyttäisi tukevan se, että š:lliset *skende-*johdokset ovat todellakin pääasiassa imperfektimuotoja (esim. *ol'iškeñžin*, *sal'iškeñžin* 'olin, sain usein' mutta prees. *ol'eskendēn*, *sal'eskendēn*, *möskendēn* 'myyskentelen', *sülgeskendēn* 'syljeskelen' jne.). Ks. myös Zaitseva 1978: 110—. Tällaisissa *skende-*verbien imperfektimuodoissa näyttäisi imperfektin *i* esiintyvän siis kahdesti, paitsi johtimen myös kantavartalon lopussa. Jokin merkki samanlaisesta morfotaksin erikoisuudesta on *škande-*verbienkin alalta, esim. *l'ähteskat'he* ~ *l'äksiškat'he* 'alkoivat lähteä' (Zaitseva 1978: 107). *skende-*verbien kantavartalon loppuvokaalin vaihtelusta en ole tarkoin selvillä; kuitenkin se ei täysin noudata kaavaa, jonka mukaan imperfektin alivartalon loppuvokaali normaalisti vaihtelee. *skende-*verbien rakenne on siis tältä osin syytä jättää avoimeksi. Ei ole kuitenkaan todennäköistä, että *škande-*johtimen sibilantti olisi peräisin niistä; *škande-*verbeissä *š* esiintyy täysin säännöllisesti ja kaikissa taivutusmuodoissa.

helegata, *väregata* -tyyppiset verbit, jotka alkujaan näyttävät kehittyneen denominaalisista lähtökohdista, alkoivat saada rinnalleen deverbaalisia johdoksia, kantasanat etsittiin ensi sijassa verbeistä, jotka vastasivat semanttisilta ominaisuuksiltaan venäjän produktiivisimpien inkoatiiviverbityyppien kantasanoja. Johto-opillisesti yhtenäinen ryhmä tällaisia verbejä olivat *iže*-verbit. Kehitystä auttoivat varmasti sellaiset suhteet kuin *heled* 'heleä' (josta *helegande-*) ~ *heliže-* jne. Nykyvepsässä *iže*-verbit ovat tosin harvinaisehkoja (yleensä niitä vastaavat *aida*-vartaloiset verbit), mutta muiden ims. kielten todistuksen perusteella on luultavaa, että ne ovat aiemmin vepsässäkin olleet tavallisia. Zaitsevan ja Mullosen vepsäläis-venäläisessä sanakirjassa (1972) *iže*-vartaloisia verbejä on 17. Joka tapauksessa ne vastaavat läheisesti venäjän produktiivien *za*-inkoatiivien imperfektiivisiä "kantoja" (ks. s. 67—69). Näin siis on ajateltavissa, että verbistä *helišta* : *heliže-* voitiin muodostaa **heliš-kande-* (= ven. *zazvenet'*), verbistä *värišta* : *väriže-* johdos **väriš-kande-* (= ven. *zadrožat'*) jne. Tyyppissä **heliškande-*, **väriškande-* kantavartalon ja johtimen raja kuitenkin siirtyi siten, että kantavartalon *š* alettiin lukea johtimeen, kenties ainakin osaksi siitä syystä, että *heli-*, *väri-*tyyppisiä kantavartaloja esiintyy samoissa sanueissa muutenkin (esim. *helineh*, *värineh*). Näin hahmottunut *-škande-* vaati yleistyessään — toisin kuin *-gande-* —kantavartaloltaan vokaaliloppuisuutta: johdinhän alkaa kahdella konsonantilla. Sitten suhde *helišta* : *heliže-* → *heliškande sai väistyä "säännöllisen" vokaalivartaloisen suhteen *heliže-* → *heližeškande-* tieltä. Lopulta tyyppi **heliškande-* hävisi kokonaan. — Etymologisesti vepsän *iže*-johdin on äsken puheena olleen vksm. frekventiivijohtimen edustaja.

Vepsän *iže*-verbien avulla selittyy luontevasti myös *škande*-johtimen sibilantin säännöllinen suhistuneisuus: alkujaanhan tuo *š* on siis sijainnut aina *i*:n jäljessä. Se, että äänisvepsässä ja lyydissä kantavartalon *e* korvautuu *škande*-johdoksissa *i*:llä, lienee sen sijaan sekundaari ilmiö. "Syväfoneemi" *e* on *š*:n edessä vanhastaankin reaalistunut aina *i*:nä, mikä johtuu siitä, että *š*:n edellä sijainnut *i* on syrjäyttänyt kantavartalon *e*:n kuten suffiksaalin *i*:n tapoihin kuuluu. Murteittain tuota samaa sääntöä on alettu soveltaa myös *škande*-verbeihin, vaikka varsinaista *i*-vokaalia ei johtimeen kuulukaan. Näin on äänisvepsän ja lyydin fonotaksi saatu *škande*-johtimen *š*:n osalta säännölliselle kannalle. Keski- ja etelävepsässä johtimen edellä voi esiintyä myös *e*; kaikkialla ei *š*:ää ole siis kohdeltu *iš*:n tavoin.

Entä mihin sitten perustuu *škande*-verbien yleinen "imperfektiivisyys"? Ei ole pakko olettaa, että syynä olisi johtimen jokin rakennelementti. Voidaanhan *škande*-verbit kääntää tarpeen tullen perfektiiviestikin. *škande*-verbien imperfektiivisyys johtuu ehkä pelkästään johti-

men tavattomasta produktiiviuudesta eli siitä, että se on yleistynyt sellaisiinkin verbeihin, joilla venäjässä ei ole perfektiivistä inkoatiivivastinetta. Venäjän näkökulmasta ne eivät siis voikaan olla muuta kuin imperfektiivisiä: niiltähän puuttuu perfektiivisyyden positiivinen tuntomerkki. Kuten tunnettua perfektiiviset verbit ovat venäjässä tuntomerkkisiä ja imperfektiiviset tuntomerkittömiä.

Koska vepsä ei kuitenkaan ole samassa mielessä aspektikieli kuin venäjä, niin ensi sijassa puhe vepsän inkoatiiviverbien aspektista koskee vain sitä, millä lailla kukin verbi venäjännetään. Mutta venäjä on tietysti tuntuvalta tavalla muovannut vepsän sanaston semanttista rakennetta kuten koko ”sisäistä kielimuotoa”, joten ei ole ihme, jos venäjän aspektien leksikaaliset merkitysimplikaatiot ovat jossain määrin siirtyneet vepsänkin verbeihin. Siihen tuntuisivat ainakin viittaavan Zaitsevan oman vepsäläisen kielitajunsa perusteella rekisteröimät inkoatiiviverbien venäläistyyppiset merkitysvivahteet. Vain venäjän avulla käy vepsän ja karjalan inkoatiiviverbistön kehitys ymmärrettäväksi kaikkiaan: koko ilmiö on itämerensuomalais-venäläisen kaksikielisyyden tuotetta.

LÄHTEET

- AVILOVA, N. S. 1976: *Vid glagola i semantika glagol'nogo slova*. Moskva.
- FORSYTH, J. 1970: *A grammar of aspect: usage and meaning in the Russian verb*. Cambridge.
- FUF = *Finnisch-ugrische Forschungen*. Zeitschrift für finnisch-ugrische Sprach- und Volkskunde. Helsinki.
- GENETZ, ARVID 1880: *Tutkimus Venäjän Karjalan kielestä: kielennäytteitä, sanakirja ja kielioppi*. Suomi II: 14. Helsinki.
- 1885: *Tutkimus Aunuksen kielestä: kielennäytteitä, sanakirja ja kielioppi*. Suomi II: 17. Helsinki.
- HALLAP, V. 1958: *Materialy po istorii glagolobrazovatel'nyh suffiksov v mordovskih jazykah. Keele ja Kirjanduse Instituudi Uurimused II*. Tallinn.
- ISAČENKO, A. V. 1962: *Die russische Sprache der Gegenwart I: Formenlehre*. Halle (Saale).
- ITKONEN, TERHO 1973: *Lisiä erääseen lapin vokaaliston ongelmaan. Commentationes fenno-ugricae in honorem Erkki Itkonen*. SUST 150. Helsinki.
- JANHUNEN, JUHA 1982: *On the structure of Proto-Uralic*. FUF XLIV.
- KETTUNEN, LAURI 1922: *Lõunavepsa häälik-ajalugu I*. Acta et Commentationes Universitatis Dorpatensis B II, 2. Tartu.
- 1943: *Vepsän murteiden lauseopillinen tutkimus*. SUST 86. Helsinki.
- KKS = *Karjalan kielen sanakirja*. Päätoimittaja Pertti Virtaranta. Osa I 1968, II 1974, III 1983. LSFU XVI:1—3. Helsinki.

- KORHONEN, MIKKO 1981: *Johdatus lapin kielen historiaan*. SKST 370. Helsinki.
- KUUSINEN, M.—OLLIKAINEN, V. 1972: *Venäläis-suomalainen suursanakirja*. Porvoo.
- KYTÖMÄKI, LEENA 1977: Suomen verbijohdosten generointia. Lisensiaatintyö. Turun yliopisto.
- KÄHRİK, AIME 1980: *Verbide muutmismudel lõunavepsa murdes*. Tallinn.
- LEHTINEN, TAPANI 1983: Suomen konditionaalnin morfologisesta ja semanttisesta motivaatiosta. *Virittäjä* 87.
- LEINONEN, MARJA 1982: *Russian aspect, "temporal'naja lokalizacija" and definiteness/ indefiniteness*. Neuvostoliittoinstituutin vuosikirja 27. Helsinki.
- PALMEOS, P. 1962: *Karjala valdai murrak*. Emakeele Seltsi Toimetised 5. Tallinn.
- POSTI, LAURI 1942: *Grundzüge der livischen Lautgeschichte*. SUST 85. Helsinki.
- RAVILA, PAAVO 1929: Über eine doppelte vertretung des urfinnischwolgaischen *a der nichersten silbe im mordwinischen. FUF XX.
- RJAGOJEV, V. D. 1977: *Tihvinskij govor karel'skogo jazyka*. Leningrad.
- SAMMALLAHTI, PEKKA 1977: Bridging the gap between two inchoative suffixes: -*škande-* and Lapp -*škoatte-*. FUF XLII.
- SETÄLÄ, E. N. 1891: *Yhteissuomalainen äännehistoria I*. Helsinki.
- SKST = Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia.
- SUST = Suomalais-ugrilaisen seuran toimituksia.
- TUNKELO, E. A. 1946: *Vepsän kielen äännehistoria*. SKST 228. Helsinki.
- TURUNEN, AIMO 1973: Vepsän ja lyydin verbinjohtimet -*ganden* ~ -*gänden* ja -*škanden* ~ -*škänden*. *Commentationes fenno-ugricae in honorem Erkki Itkonen*. SUST 150. Helsinki.
- VIRTARANTA, PERTTI 1972: Die Dialekte des Karelischen: Gruppierung (mit Kurzcharakteristika) und einige Fragen des Ursprungs. *Sovetskoje finno-ugrovedenije VIII*. Tallinn.
- 1973: Über den olonetzischen Konduši-Dialekt. FUF XL.
- ZAITSEVA, M. I. 1964: K istorii nekotoryh suffiksov glagol'nogo slovoobrazovanija v vepsskom jazyke. *Voprosy finno-ugorskogo jazykoznanija: grammatika i leksikologija*. Moskva—Leningrad.
- 1978: *Suffiksial'noje glagol'noje slovoobrazovanije v vepsskom jazyke*. Leningrad.
- ZAITSEVA, M.—MULLONEN, M. 1969: *Obrazcy vepsskoj reči*. Leningrad.
- 1972: *Slovar' vepsskogo jazyka*. Leningrad.

TAPANI LEHTINEN: *Russian verb semantics in Finnic*

In Finnic only two languages, Veps and Karelian, have derivational categories denoting the beginning of an action, i.e. inchoative verbs. In Karelian the suffixes -UTU- and -vU- are used (*eleütüö*, *elevüö* 'begin to live' – *eleä* 'live'), in Veps (including Ladic dialects) the suffixes -(e)gande- and -škande- (3rd prs. sg. *elegandeb* 'begins to live' – *elada* 'live', *vedaškandeb* 'begins to pull' – *vedada* 'pull').

The Karelian suffixes -UTU- and -vU- belong mainly to reflexive, passive and translative verbs; their inchoative use is quite obviously secondary. The author suggests that this inchoative use has its basis in Russian inchoatives of perfective aspect, such as *zažit'* 'begin to live' (Kar. *elevüö*, *eleütüö*), *zazvenet'* 'begin to jingle' (Kar. *helevüö*, *heleütüö*) etc. There is a close correspondence between Russian and Karelian inchoative verbs of these types.

Vepsian verbs with the suffixes -(e)gande- (< *[e]γante-) were originally translative, and they are thus semantically close to the Karelian verbs with the suffixes -UTU-, -vU-. Both express change. Also the inchoativity of these verbs has its basis in Russian, c.f. *zažit'* 'begin to live' = Veps. 3rd prs. sg. *elegandeb*, *zazvenet'* 'begin to jingle' = Veps. *helegandeb*, etc.

In addition a new explanation is suggested for Vepsian verbs with the suffix -škande-, one of the most enigmatic verb types in Finnic. These verbs can be considered as an extension of the gande-type, which closely corresponds to Russian perfective inchoatives, mostly to those with the prefix *za-*. Morphologically, Vepsian -škande < -(i)š- + -gande-; the element -(i)š- may have its origin in verbs ending in *-ise- : *-is-, e.g. Vepsian *helišta* 'ring, jingle, tinkle', *värišta* 'shiver, quiver' and others.